

אינטרסים על המסך – לא רק סרט

(פורסם ב"ידיעות אחרונות" ב 5.7.09)

רק מעט פחות מסיפורי אהבה, מחבבת תעשיית הסרטים סיפורים פוליטיים. מאז ומתמיד, הטיפול הסינמטוגרפי בפוליטיקה ובפוליטיקאים היה ברוב המקרים ככולם ביקורתי (מר סמית הולך לווינגטון 1939, האזרח קיין 1941, השליח ממנצ'וריה 1962, ד"ר סטרינג'לב 1964, כל אנשי הנשיא 1976, או נעדר 1982). בכל אחד מן הסרטים הללו וברבים אחרים נבנה המתח הדרמטי לא רק דרך סיפור העלילה, אלא גם, ואולי בעיקר, ניזון מן הפער שבין הציפיה של הצופה להתנהלות מוסרית ואחראית של נבחריו ושל סוכנויות השלטון לבין ה"חריקות" שחשף הסרט – מדינאים מושחתים, בעלי תפקידים שירדו מדעתם, אנשי שירותים חשאיים שמכרו את נשמתם, או פוליטיקאים בעלי מוטיבציית יתר, שכדי לקדם אינטרס לאומי אמיתי או מדומה כזה או אחר, הקריבו בלי מצמוץ בעלי ברית נאמנים.

בשנים האחרונות, בניגוד חד לצניחת העניין הציבורי בפוליטיקה ונסיקת אי האימון בפוליטיקאים, העניין הקולנועי בזירה הפוליטית נותר בעינו. שנה אחר שנה הסרטים העוסקים בפוליטיקה ובפוליטיקאים עדיין כובשים את המסך ואף קוצרים פרסים. יהא הסיפור הספציפי שלהם אשר יהא, למעט חריגים בודדים, מתארים גם הסרטים הפוליטיים העכשוויים מציאות פוליטית עגומה: פוליטיקאים שסרחו, מערכות שלטון שהשחיתות כירסמה בהן בכל פה ושהחלטותיהן, בתחומי החוץ והפנים כאחד, משומנות בשמן שלמונים, או מערכות בחירות שהציניות ותאוות הכח לשמה מניעות אותן (צבעי השלטון 1997, פרנהייט 9/11 2003, הגנן המסור 2005, שר המלחמה 2005, סוריאנה 2006, שם המשחק 2009). החידוש בסרטים אלה הוא כי בניגוד לעבר, המתח שבהם כבר אינו ניזון מפער בין הציפיה של הצופים לפוליטיקה "נקייה" לבין המציאות ה"מלוכלכת". אדרבא, הם נבנים על המוסכמה שאין פוליטיקאי נקי, כשם שאין רקדן שמן או שחקן כדורסל מקצוען נמוך. הצופים שוב אינם נקלעים למבוכה; הסרטים רק מאששים את מסקנותיהם הפוליטיות – או בעצם האנטי-פוליטיות - משיחות הסלון של ערב ששי או מהדיאלוגים בפאב על כוס של בירה מול מסך הטלוויזיה המביא עוד ועוד חדשות על שערוריות בצמרת.

עד כאן, הגלוי לעין. אלא שלסיפור שלנו יש רובד סמוי. תעשיית הסרטים ממומנת על ידי תאגידי ענק, שיד ורגל להם בתעשיות רבות ומגוונות: מייצור נעלי ספורט ועד ייצור מטוסי קרב וטילים בין יבשתיים. נקודות הממשק - או החיכוך - של הקונצרנים האלה עם סוכנויות הממשל הן רבות מני ספור. למעשה, מתקיימת בין שתי המערכות הללו רשת סמיכה של יחסים מורכבים, ולא תמיד שקופים לעין מתבונן מן החוץ, שחלקה מאופיין בשיתוף פעולה וחלקה האחר בתחרות ואף ביריבות עזה. כדי להשיג יתרון ביחסי המיקוח בין התאגידיים הללו לסוכנויות השלטון יש לראשונים עניין מובהק בהכפשת האחרונים: ככל שהלגיטימציה הציבורית של הפוליטיקה והפוליטיקאים נמוכה יותר, כך היכולת הרגולטורית שלהם יורדת ומקבילית הכוחות נוטה יותר לטובת התאגידיים הגדולים,

שיכולים לפעול ללא מפריע להגדלת רווחיהם. לפיכך, יש להם עניין לחזור ולדוש בסצנה הפוליטית, גם בעידן שבו הציבור מפנה אליה את גבו. במילים אחרות, מה שנראה כשיקוף צלולואיד נייטראלי ולא פעם בנאלי של המציאות, הוא בעצם מהלך מתוחכם של עיצוב תמונת המציאות שנועד לייצר לתאגידים הגדולים, המממנים כאמור גם את תעשיית הסרטים, שדה פעולה כלכלי רחב וחופשי יותר. מכאן שכאשר אנו שוקעים בכסאות המרופדים של אולמות הקולנוע עם גביע הפופקורן הענקי ביד ומחכים שיספרו לנו סיפור, כדאי לזכור כי כאן אין מדובר בסיפור לילה טוב שסיפרה לנו אמא אלא בסרט למבוגרים בלבד.